

Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту

Олексій Павленко

Національний університет фізичного виховання і спорту
України, Київ, Україна

Мета: встановити місце та значення клубної форми організації занять у розвитку студентського спорту.

Матеріал і методи: аналіз та узагальнення даних наукової літератури та мережі Інтернет з використанням сукупності методів історичного пізнання.

Результати: передумови виникнення і розвитку студентського спорту мають певну послідовність подій: об'єднання людей, виникнення клубів, створення спортивних клубів, формування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами навчальних закладів країни, об'єднання клубів у національні спортивні університетські асоціації, проведення міжнародних зустрічей між командами спортивних університетських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних змагань.

Висновки: запровадження клубної форми організації занять спортом молоді зробило студентський спорт глобальним соціальним явищем. Актуальним стає поширення діяльності спортивного клубу вищого навчального закладу за межами студентського спорту.

Ключові слова: студентський спорт, організація занять, клубна форма.

Вступ

Студентський спорт розглядається як суттєве соціальне явище [8; 22; 24]. До основних його складових відносять організаційні засади [3; 12]. У сучасному науковому просторі накопичено багато інформації про організацію занять спортом молоді у конкретних історичних обставинах [1; 23]. Це призвело до наукової дискусії стосовно ролі спортивних клубів у студентському середовищі [9; 18]. Важливою складовою логічної аргументації твердження про позитивний вплив клубної організаційної системи на розвиток студентського спорту може стати всебічне висвітлення наявної інформації у хронологічній послідовності з розкриттям взаємозв'язку та взаємообумовленості подій, процесів у різних часових та просторових площинах.

Мета дослідження: встановити місце та значення клубної форми організації занять у розвитку студентського спорту.

Матеріал і методи дослідження

Аналізувалися та узагальнювалися дані наукової літератури та мережі Інтернет з використанням сукупності методів історичного пізнання, що дозволяють відтворити розвиток студентського спорту в органічному взаємозв'язку з діяльністю спортивних клубів.

Результати дослідження та їх обговорення

Клуби мають довгу історію. Найраніше згадування про об'єднання людей із загальною метою та інтересами відносяться до Древньої Греції (V сторіччя до н. е.), де створювалися так звані гетерії для взаємопідтримки у досягненні політичних та військових цілей, поклоніння конкретному божеству, поширення освіти та культури серед греків тощо. У Древньому Римі функціонували содалітас (релігійні об'єднання), політичні, соціальні, культурні та професійні колегії.

Сучасна назва клуб (від англ. club – збивати до купи)

виникла в Англії у XVII ст. Проведення сумісних розваг та спілкування фінансувалися складанням грошей (clubbing) учасників клубів [26]. Почався процес утворення спортивних клубів. У Шотландії виникли гольф-клуб (1676), керлінг-клуб (1716), клуб з катання на ковзанах (1742); в Англії було організовано жокей-клуб (1727), крикет-клуб (1750) тощо. Хоча ще у XIV сторіччі у Франції, Англії та Німеччині почали створюватися братства, які об'єднували ремісників для занять тими або іншими фізичними вправами [28]. Змінювався склад спортивних клубів: якщо традиційний англійський клуб представляли спортсмени та наймані робітники по їх обслуговуванню, то наприкінці XIX ст. – спортсмени, спортивні організатори, тренери, спортивні вболівальники [7]. На території України перші спортивні клуби почали масово утворюватися наприкінці XIX сторіччя: з гімнастики – у 1865 р. (м. Львів), з футболу – у 1878 р. (м. Одеса), легкої атлетики – у 1887 р. (м. Київ), важкої атлетики – у 1895 р. (м. Київ) тощо [1].

Вважається, що перший студентський клуб з'явився у 1816 році у місті Берн (Швейцарія). Пізніше вони почали масово створюватися в інших країнах: в Єльському (1843) та Гарвардському (1844) університетах США, Кембриджському (1846) та Оксфордському (1869) університетах Великої Британії, Сіднейському університеті Австралії (1854), Дублінському університеті Ірландії (1854), університеті МакГіл у Канаді (1877) тощо [28; 30].

На території сучасної України перші спортивні студентські клуби почали утворюватися на початку XX ст. На той час спортивні заклади за власних бажань могли називатися товариством, гуртком або клубом. Так, у 1906 р. в Українській академічній гімназії у Львові було засновано Український спортивний кружок. У Російській імперії перший спортивний студентський гурток було створено у Санкт-Петербурзькому політехнічному інституті у 1908 р., який раніш за інших скористався дозволом відкривати у навчальних закладах різні гуртки згідно Тимчасових правил організації студентських закладів відомства міністерства народної освіти 1901 р. На початок Першої світової війни у країні офіційно було зареєстровано 40 студентських спортивних гуртків: у Санкт-Петербурзі – 13, Москві – 6,

Києві – 4, в інших містах – по одному [14].

У СРСР офіційне вживання словосполучення «спортивний клуб» почалося з 1935 р. у статусі як вища форма колективу фізичної культури. У цьому ж році Народний комісар охорони здоров'я затвердив статут першого в СРСР студентського спортивного клубу 2-го Московського медичного інституту.

В. В. Золочевський [5] серед важливих подій розвитку фізкультурно-масової роботи зі студентською молоддю наприкінці XIX – першої половини XX ст. виділив заснування перших професійних спортивних клубів, атлетичних гуртків, гімнастичних товариств, самодіяльних фізкультурних осередків, студентських спортивних гуртків ВНЗ (1889–1917), укладання положення та методичних рекомендацій щодо організації гуртків фізичної культури, створення гуртків з масових видів спорту у вищих навчальних закладах (1918–1929), перехід від клубно-територіальних гуртків до виробничих колективів фізичної культури з поступовим об'єднанням їх у добровільні спортивні товариства профспілок (1930–1940). У 1970 р. до ДСТ «Буревісник» входило понад 600 студентських клубів, де займалось 1,5 млн фізкультурників, зокрема, 70 тис. викладачів і наукових працівників.

Зміни соціально-політичного та економічного стану після розпаду СРСР змусили шукати відповідні зміни характеру, змісту, напрямку, організаційних форм спортивної клубної роботи в Україні. У сучасних умовах України спостерігається розширення мережі спортивних клубів. Станом на 2015 р. в Україні діє 4,9 тис. спортивних клубів, серед яких 712 за місцем навчання громадян країни.

Створення спортивних клубів в університетах заклало основу для проведення змагань між спортсменами та командами навчальних закладів. Серед них змагання між англійськими університетами Оксфорд і Кембридж із гри в крикет у 1827 р., між командами Гарвардського та Єльського університетів з веслування, які відбулися у США у 1852 р., між командами американських університетів з бейсболу (1859), американського футболу (1869), легкої атлетики (1872), регбі (1874), баскетболу (1896) тощо [27].

Поширення змагань між навчальними закладами привело до створення спортивних університетських асоціацій. Спочатку вони утворювались з окремих видів спорту: Веслувальна асоціація коледжів Америки (1858), Міжвузівська асоціація спортсменів-аматорів Америки (1873), Американська студентська бейсбольна ліга (1879) тощо. Пізніше в Америці почали формуватися комплексні спортивні студентські структури: Південна міжвузівська спортивна асоціація (1894), Західна конференція (1896) тощо [2]. США належить створення першої національної Міжвузівської спортивної асоціації, яка у 1905 р. об'єднала тринадцять університетів і пізніше, у 1910 р., змінила назву на Національну університетську спортивну асоціацію (NCAA). Подібні асоціації стали утворюватися в Австралії (1906), Польщі (1908), Чехословаччині (1910), Швеції та Норвегії (1913) тощо [28; 29].

На теренах сучасної України у 1911 р. на Галичині було утворено Спортивне товариство студентів вищих шкіл «Україна», яке проіснувало до 1944 р. У Російській імперії для систематизації й реєстрації усіх студентських секцій, гуртків і товариств, проведення єдиних всеросійських студентських змагань з 1916 р. діяло Загальне Московське студентське спортивне товариство.

У Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР)

1926 р. Центральне бюро «Пролетстуда» провело перші всесоюзні студентські змагання. З 1936 р. почали функціонувати 64 добровільних спортивних товариства (ДСТ) профспілок, серед яких багато займалися організацією роботи колективів фізичної культури, змагань, пропагандою занять спортом в навчальних закладах. У 1957 р. усі вони були об'єднані у ДСТ «Буревісник». Починаючи з 1951 р. проводились Всесоюзні студентські спартакіади, а з 1957 р. – Всесоюзні спортивні студентські ігри. У 1987 р. «Буревісник» разом з іншими спортивними товариствами профспілок об'єдналися у Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок (ВДФСТП), яке у 1991 р. було реорганізовано у спортивне товариство профспілок «Україна».

Для державного управління спортом та фізичною культурою серед дітей та молоді у 1992 р. утворено Центральний спортивний клуб «Гарт» у структурі органу державної виконавчої влади з освіти. З 1993 р. діє Всеукраїнське громадське об'єднання «Спортивна студентська спілка України», яка представляє національні інтереси у міжнародному студентському спортивному русі та у всіх заходах, які проводить Міжнародна федерація університетського спорту. У 2001 р. в органі державної виконавчої влади з освіти створено Комітет з фізичного виховання та спорту для належної організації фізичного виховання і спорту в навчальних закладах. Кожних 2 роки проводиться Універсіада України [23].

Проведення міжнародних зустрічей студентів призвело до утворення у 1919 р. Міжнародної конфедерації студентів, під егідою якою до початку Другої світової війни проводились Міжнародні університетські Ігри. Після Другої світової війни у результаті протистояння капіталістичних і соціалістичних країн було утворено дві міжнародні структури: Міжнародна спілка студентів (ISU, 1946) та Міжнародна федерація університетського спорту (FISU, 1948), які паралельно проводили свої комплексні міжнародні змагання – Міжнародні університетські Ігри та «Тижні університетського спорту». Їх протистояння тривало до 1957 р., коли у чемпіонаті світу серед університетів взяли участь студенти різних країн. Результатом примирення стало входження членів Міжнародної спілки студентів в Міжнародну федерацію університетського спорту та проведення, починаючи з 1959 р., комплексних змагань – Універсіад. Універсіади стали основою розвитку студентського спорту, що надало системний характер, організаційну та змістовну структуру фізкультурно-спортивної діяльності в молодіжному середовищі світу та окремих країн [16; 29].

Студентський спорт має багатогранне та різноманітне значення для розвитку студентів в освітніх установах на основі організації фізкультурно-спортивної роботи, підготовки та участі у фізкультурних і спортивних заходах [15]. Організаційними особливостями студентського спорту є доступність і можливість займатися спортом в межах навчальних занять по дисципліні «Фізична культура»; можливість займатися спортом у вільний від навчальних академічних занять час у вузівських спортивних секціях і групах, а також самостійно; можливість систематично брати участь у студентських спортивних змаганнях доступного рівня.

До протиріч студентського спорту відносять: прагнення студентів одержати вищу професійну освіту і їх націленість на підвищення своєї спортивної кваліфікації; педагогічні можливості соціалізації особистості спортс-

мена у студентському спорті і неготовність тренерсько-викладацького складу до її цілеспрямованій та планомірній реалізації; недолік систематизованих науково-теоретичних і практичних даних про керування студентським спортом і регламентуючі вимоги з боку державних, регіональних і вузівських структур; відсутність обґрунтованої координації в діяльності державних органів освіти, фізичної культури, спорту, молодіжної політики й багаторівневий розвиток спорту серед студентів університетів; динамічний розвиток фізкультурно-спортивного руху й уповільнене вдосконалювання нормативних, фінансових і організаційних умов управління розвитку студентського спорту в університетах; необхідність еволюційної інтеграції вітчизняної системи студентського спорту в міжнародну систему й дискретний розвиток управління вітчизняним студентським спортом [6].

Соціокультурний зміст фізкультурно-спортивної діяльності розкривається не тільки в його ціннісному змісті, але й у мотивах, що спонукають до неї. За соціальним опитуванням, рангова структура цих мотивів виглядає в такий спосіб: 1) бажання підвищити фізичну підготовленість; 2) оптимізувати вагу, поліпшити фігуру; 3) зміцнити здоров'я; 4) виховати волю, характер, цілеспрямованість; 5) зняти утому й підвищити працездатність; 6) добитися спортивних успіхів; 7) вчасно одержати залік по фізичній культурі; 8) звичка до такого роду занять; 9) виховати гарну манеру, культуру рухів; 10) раціонально проводити час; 11) бажання не відставати від друзів; 12) бажання відстояти честь факультету, курсу [22].

Серед головних функцій, які має виконувати студентський спорт, розглядають зміцнення здоров'я та фізичної підготовленості молоді. Відзначається зменшення інтересу молоді до регулярних занять фізичними вправами і спортом, що погіршує загальне здоров'я суспільства і приводить до значних наслідків у соціальній сфері, нівелюється значення студентського спорту щодо формування здорової особистості, з гармонійно розвиненим інтелектуальним, духовним і творчим потенціалом, задоволення потреб у руховій активності та організації дозвілля [15; 24].

До причин недостатньої ефективності чинної системи фізичного виховання студентів відносять: низький рівень фізичного стану і здоров'я школярів та абітурієнтів; надання пріоритету в навчальному процесі нормативному підходу; зниження інтересу та мотивації у студентів до традиційної форми організації занять з фізичного виховання; відсутність диференційованого підходу у процесі фізичного виховання, недостатнє різноманіття форм організації фізичного виховання, збільшення навчального навантаження, зниження рухової активності, шкідливі звички та інші несприятливі чинники, що не дозволяють забезпечити необхідний рівень фізичної підготовленості та здоров'я студентів [3; 8; 12; 17].

Перспективним напрямком розв'язання зазначених проблем визначається впровадження фізичного виховання зі спортивною спрямованістю у ВНЗ з урахуванням вільного вибору студентами виду спорту, враховуючи його популярність серед студентів, можливості навчально-спортивної бази навчального закладного та наявність фахівців із видів спорту у викладацькому складі кафедри фізичного виховання [6]. Підкреслюється, що багато сучасних видів спорту, наприклад, баскетбол, волейбол, регбі, зародились саме зі студентського спорту. А модель спорту П'єра де Кубертена – у більшому ступені може бути

реалізована саме у студентському спорті [10].

У реалізації соціальної функції студентського спорту важливим стає зближення фізичної культури та спорту, переніс високих спортивних технологій у практику спортивного виховання, забезпечення тренувального процесу і організації педагогічного контролю студентів. У системі студентського спорту узагальнюється тренувальна та змагальна діяльність, відбувається чітке розмежування на масовий спорт та спорт вищих досягнень, розглядається диференціація процесу навчання, індивідуальний підхід до тих, хто займається спортом, оптимально поєднуються прийоми, форми і засоби навчання з урахуванням їх відповідності змісту освіти і реальним можливостям навчання.

Розвиток студентського спорту сприяє збереженню цілісності фізкультурно-спортивного руху. Справедливим є визначення студентського спорту як одного етапу з багаторівневої підготовки висококваліфікованих спортсменів. У результаті аналізу інформаційних документів, узагальнення досвіду міжнародного спортивного студентського руху, вивчення національних програм розвитку студентського спорту доведено, що студентський спорт у багатьох країнах є основою національної спортивної політики і регулюється державними законами та нормативними актами. Основним мотивом вступу абітурієнтів визнано можливість продовжувати займатись спортом під час навчання, а отримання спеціальності не є пріоритетом у студентів. Студентський спорт розглядається як ефективний засіб підготовки висококваліфікованих спортсменів, як база і джерело поповнення збірних команд країни. Досить актуальною є проблема адаптації професійних спортсменів, які після завершення кар'єри опиняються без достатньої кількості професійних знань, з недостатньою підготовкою до виробничої діяльності [20].

Важливе місце у спортивному житті молоді займають змагання. Їх проведення спонукає до здорового способу життя, емоційної розрядки, відчуття радості спілкування у здоровому середовищі не тільки учасників змагань, але і глядачів, які знаходяться на трибунах. Уболівання за командою спортсменів свого університету забезпечує безпечний вихід накопичених емоцій. Через позитивний приклад та співпереживання у процесі спостереження за змаганнями друзів відбувається виховний вплив на глядача.

Важлива наявність нормативних основ фінансування студентського спорту, де значну роль відіграє не тільки держава, але й представники вітчизняного бізнесу, які можуть надати значні ресурси для вдосконалення спортивної політики. Такий підхід спостерігається у більшості країн, де фінансування студентського спорту здійснюється за рахунок спортивних стипендій університетів, держави, а також громадських організацій.

Наявність великої кількості соціальних, економічних, юридичних та інших факторів, задіяних в інноваційному розвитку студентського спорту, обумовило необхідність їх структуризації на основі спортивних клубів.

Під терміном «клуб» розуміють добровільне об'єднання людей для сумісної колективної діяльності із суспільно-ціннісним та особисто-значущим змістом у відповідності до їх загальної мети та інтересів (політичних, наукових, творчих, спортивних тощо) [25]. Спортивні клуби відносяться до первинних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, у яких безпосередньо проводиться навчально-тренувальна робота та різні форми фізкультурно-оздоровчих занять із населенням різних соціальних і демографічних груп. Ці заклади фізичної куль-

тури та спорту забезпечують розвиток визначених різних напрямів фізичної культури та спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги.

Спортивні клуби класифікують за різними ознаками: за контингентом тих, хто займається; за цілями, які вирішуються, та їх кількістю; за обраними видами спорту та рухової активності; за масштабом; за видами та формами власності; по відношенню до прибутку тощо. З урахуванням контингенту, який обслуговується, розрізняють спортивні клуби промислових підприємств, компаній, фірм, студентські у ВНЗ, шкільні, дитячо-юнацькі, аматорського та професійного спорту, територіальні (за місцем проживання, у парках), фітнес-клуби, фізкультурно-спортивні для інвалідів, лікувально-оздоровчі при поліклініках та на курортах тощо. За переліком послуг, що надаються, – комплексні, фізкультурно-оздоровчі та спеціалізовані (за одним або кількома видами спорту). За організаційною формою – приватні, колективні (засновані на власності об'єднання громадян), комунальні та державні. За формою господарської діяльності – комерційні або некомерційні [17].

Визначено особливості функціонування різних видів спортивних клубів з урахуванням зовнішнього середовища. В умовах ринкових відносин спортивні та спортивно-оздоровні клуби розглядаються як основна організаційна форма спортивного менеджменту, де конституюючим компонентом є фізкультурно-спортивна послуга. Сприятливими факторами у цих умовах є високий рівень доходів населення, наявність фонду вільного часу, економічна зацікавленість бізнесу до активного співробітництва, зацікавленість державних структур. Основним показником ефективності менеджменту спортивного клубу є економічний аналіз його діяльності, постійних та поточних витрат [11].

Запропоновано концепцію регулювання сфери фізичної культури і спорту, побудовану на засадах теорії систем, а також специфічних механізмів підвищення ефективності функціонування спортивної галузі, яка побудована на методологічних основах і враховує сукупність впливу держави, підприємств, навчальних та спортивних закладів, а також механізм ефективного менеджменту фізкультури і спорту, оцінку ефективності функціонування спортивної галузі як фактор регулювання розвитку в умовах трансформації економіки, що забезпечує підвищення ефективності її функціонування завдяки оздоровленню нації та поповненню державного бюджету України [13].

Маркетинг має враховувати особливості фізкультурно-оздоровчих послуг, а саме їх нематеріальність, неможливість зберігання, невіддільність від постачальника або навколишніх умов, унікальність. Ключовою функцією маркетингу фізкультурно-оздоровчих послуг є вміння задовольнити потреби людей, враховуючи види фізкультурно-оздоровчих послуг. Напрямами маркетингу є робота зі спонсорами та залучення безпосередніх споживачів послуг. Основними статтями отримання прибутку клубів за видами спорту є доходи від телетрансляцій, реклама, продаж білетів на спортивні видовища та клубної атрибутики. Крім того, співпраця із ЗМІ сприяє формуванню позитивного іміджу спортивного клубу, підвищенню довіри до нього та репутації [11].

В Україні великі компанії зацікавлені у співробітництві тільки з обмеженим колом видів спорту, що надає безсистемний характер спортивному маркетингу. Повільний

розвиток комерціалізації фізкультурно-спортивних організацій обумовлений, насамперед, недостатньою фінансовою підтримкою. У зв'язку з цим виникає протиріччя між завданнями сфери фізичної культури і спорту у державі, задекларованими правами громадян на заняття фізичною культурою і спортом та умовами діяльності спортивних товариств, клубів [13].

Для вирішення протиріччя обмежених можливостей громадської організації та необхідності проведення нею комерційної діяльності у сучасних умовах пропонується функціонування спортивного клубу, а також унітарного комерційного підприємства, ним заснованого, що дозволяє розмежувати два види діяльності: фізичну культуру та спорт, що спрямовані на досягнення відповідних показників здоров'я, фізичної форми та можливостей організму; комерційні послуги, що пов'язані із фізичною культурою та спортом, з відповідними платними послугами, що і забезпечують економічну можливість реалізації власне фізкультурних та спортивних досягнень [4].

Важливим напрямом діяльності спортивних клубів є залучення волонтерів, наявність яких сприяє розвитку зв'язків з громадськістю, вирішенню соціальних проблем спортсменів, позакомерційним відношенням, формуванню колективу однодумців.

Для успішної діяльності спортивних клубів важливим є розвиток змагального спорту для дітей як засобу, передусім, виховання, а потім спортивної майстерності; стимулювання дітей та підлітків, які не підходять для змагального спорту, до занять спортом як хобі; залучення більше молодих тренерів та інструкторів; визначення та задоволення нових потреб; забезпечення економічної стабільності за рахунок платних послуг [17].

Головною метою діяльності спортивних клубів у вищих навчальних закладах визначають створення сприятливих умов для занять різноманітними формами оздоровлення, фізичною культурою і видами спорту студентів, викладачів та працівників установи. Діяльність спортивних клубів спрямована на формування у них потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту; залучення якнайбільше молоді, працівників до систематичних занять фізичною культурою та спортом; надання фізкультурно-оздоровчих послуг; організація і проведення масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, змагань тощо [8]. При певних умовах діяльність спортивних клубів може розглядатись як специфічна система виховання та соціалізації у цілісному педагогічному процесі. Це досягається завдяки наявності конкретних прикладів дотримання здорового способу життя, стимуляції різнобічного неформального спілкування, інтеграції зусиль студентів та викладачів, забезпеченню активної позиції студентів у діяльності клубу, мотивації студентів до дружньої групової солідарності, самовдосконалення, внутрішньо-групового суперництва, прагнення до високих індивідуальних показників і результатів, спортивного інтересу та потреби пізнання [21].

Серед головних завдань студентського клубу визначається створення спортсменам високої кваліфікації необхідних матеріально-побутових умов для поєднання отримання освіти з активним заняттям спортом. Однак по закінченню навчання у ВНЗ молодь часто втрачає інтерес до здорового способу життя. Запобігти цьому негативного явища можна за рахунок підвищення загального рівня фінансування студентського спорту, що сприятиме функціонуванню спортивних клубів, розвиненню інфраструктури,

належній оплаті праці тренерів [8].

Згідно Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, затвердженого Міністерством освіти і науки України у 2006 р., комплектація навчальних секцій та навчальних груп здійснюється з урахуванням спортивних інтересів студентів, їх стану здоров'я, фізичної та рухової (технічної) підготовленості, спортивної кваліфікації [19].

Відбувається пошук ефективних організаційних форм спортивної роботи зі студентами. Серед них відокремлення спортивного клубу у самостійну структуру. Створення та функціонування спортивних клубів на основі студентського самоврядування по організації та проведенню внутрішньої вузівської спортивно-масової та оздоровчої роботи серед студентів при методичній допомозі кафедр фізичного виховання та спорту. Створення міжвузівських регіональних відділень вищої спортивної майстерності за видами спорту з метою забезпечення необхідних умов для підготовки висококваліфікованих студентів-спортсменів. Функціонування центрів студентського спорту, які забезпечують створення сприятливих умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів до участі у головних міжнародних змаганнях. Створення спортивних клубів державного рівня на базі великих університетів з диференціацією діяльності, розвиненою спортивною інфраструктурою, достатніми ресурсами, новими організаційними формами. Об'єднання галузевих ВНЗ у великі науково-освітні центри. Пропонується три напрями створення та розвитку спортивних клубів у вищих навчальних закладах: як самостійна структурна одиниця зі штатом незалежних робітників; як самостійний фінансовий підрозділ ВНЗ зі штатними тренерами, який не входить у структуру кафедри фізичного виховання; знаходження спортивного клубу у структурі кафедри. Спортивний клуб має стати об'єднуючою ланкою усіх суб'єктів спортивної студентської спільноти: спортивна команда, спортивна група, група підтримки, вболівальники, фахівці у сфері інформаційних технологій, спонсори, випускники [2; 9; 15].

Враховання вищеозначених факторів свідчить про те, що для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності, як багатогранного соціального явища, принципове методологічне та практичне значення має комплексний підхід. Необхідність врахування взаємодії всіх суб'єктів цього багатогранного соціального явища обумовлює використання, замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», терміну «спортивний клуб вищого навчального закладу». Стандарти діяльності спортивного клубу вищого навчального закладу мають включати наступні компоненти: цільовий (мета і завдання комплексної організації діяльності спортивного клубу); змістовий (основні напрямки спорту: масового, резервного, вищих досягнень, в окремих випадках, професійного), процесуальний (комплекс технологій за

кожним змістовим напрямом діяльності клубу); регулюючий (моніторинг, контроль та корекція дій суб'єктів клубу); результативний (кінцевий результат процесу роботи клубу за різними напрямками спорту); ресурсний (фактори зовнішнього середовища, які впливають на ефективність діяльності спортивного клубу).

Висновки

Студентський спорт має багату історію, до якого залучена значна частина суспільства і на яке покладається вирішення багатьох завдань, які виходять за межі навчання молоді у вищих навчальних закладах. Разом з цим аналіз наукових праць показав, що їх розв'язання забезпечується переважно можливостями студентського спорту, ігноруючи великий потенціал його інтеграції із явищами, які відбуваються з шанувальниками спорту до вступу до вищого навчального закладу, під час їх студентського життя та після отримання вищої освіти.

Одним з важливих факторів, який зробив студентський спорт глобальним соціальним явищем, визначено запровадження клубної системи організації занять спортом студентської молоді. Свідченням цього твердження є результати проведеного аналізу подій стосовно виникнення та розвитку студентського спорту: об'єднання людей, виникнення клубів, створення спортивних клубів, формування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами навчальних закладів країни, об'єднання клубів у національні спортивні університетські асоціації, проведення міжнародних зустрічей між командами спортивних університетських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних змагань. З розвитком спортивної клубної діяльності пов'язують подальше реформування сфери фізичного виховання і спорту в Україні та в світі.

Нагальною потребою є запровадження таких організаційно-методичних засад діяльності спортивного клубу на базі вищого навчального закладу, які сприятимуть комплексному вирішенню завдань спорту вищих досягнень, резервного та масового спорту; забезпечать наступність занять спортом майбутніх абітурієнтів, студентів з різним рівнем спортивної майстерності, випускників; залучать до вирішення фінансових, матеріально-технічних та інших актуальних питань прихильників обраного вищого навчального закладу, рухової активності та виду спорту. Стандарт комплексної організації діяльності спортивного клубу має включати цільовий, змістовий, процесуальний, регулюючий, результативний та ресурсний компоненти.

Перспективи подальших досліджень. Необхідність вирішувати не тільки завдання розвитку студентського спорту, а і загальні проблеми реформування спортивної сфери фізичного виховання і спорту обумовлюють пошук ефективних форм комплексної організації діяльності спортивних клубів вищих навчальних закладів.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматися таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Войнаровський, А.М. (2012), «Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України», *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, № 2, С. 7-10.

2. Григорьев, В.И., Таймазов, А.В., Шубин, Ю.К. (2013), "Управление системой студенческого спорта в новых условиях", *Ученые записки Ениверситета имени П.Ф. Лесгафта*, № 3 (97), С. 47-52.
3. Домашенко, А.В. (2003), *Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізич. вихов. і спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення"*, ЛДІФК, Львів, 20 с.
4. Заїченко, Л.І. (2015), *Спортивний клуб в системі господарсько-правових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 "Господарське право, господарсько-процесуальне право"*, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Харків, 20 с.
5. Золочевський, В.В. (2009), *Теорія і практика організації фізкультурно-масової роботи із студентською молоддю у вітчизняній педагогіці (кінець XIX – перша половина XX ст.): дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки"*, ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, Харків, 206 с.
6. Козина, Ж.Л., Вицко, А.Н., Воробьева, В.А., Яренчук, И.В. (2008), "Баскетбол как фактор гармоничного сочетания умственного и физического развития студентов", *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*, № 6, С. 113-116.
7. Крюков, С.В. (2007), "Историко-социологический анализ возникновения и развития спортивных клубов", *Современный олимпийский спорт и спорт для всех: материалы XI Междунар. науч. конгр.*, Ч. 3., Минск, С. 262-264.
8. Лубышева, Л.И., Пешкова, Н.В. (2014), "Анализ развития студенческого спорта: состояние и перспективы", *Теория и практика физической культуры*, № 1, С. 39-41.
9. Мельник, М., Пітин, М. (2015), "Студентський спорт: перспективи наукових досліджень", *Спортивний вісник Придніпров'я*, № 3, С. 73-76.
10. Михалев, В.И., Рекутина, Н.В. (2014), "Университетский спорт в контексте олимпийских идей Пьера де Кубертена", *Теория и практика физической культуры*, № 1, С. 34-38.
11. Мічуда, Ю.П. (2008), *Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення"*, НУФВСУ, Київ, 39 с.
12. Мудрік, В.І., Леонов, О.З., Мудрік, І.В., Ільченко, А.І., Козак, Є.П (2010), *Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів*, Педагогічна думка, Київ.
13. Навка, П.І. (2013), *Регулювання розвитку фізичної культури і спорту в умовах ринкових трансформацій економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством"*, НАН України, Ін-т економіки промисловості, Донецьк, 20 с.
14. Напреенков, А.А. (2014), "Студенческий спорт в России: практика организации первых кружков", *Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта*, № 6 (112), С. 129-134.
15. Павленко, О.Ю. (2016), "Багатогранність розвитку студентського спортивного руху", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, № 3, С. 21-25.
16. Пасмуров, А.Г. (2011), *Историко-культурное значение наследия универсиадов студенческого спорта: автор. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры"*, ПГАФКСиТ, Набережные Челны, 23 с.
17. Переверзин, И.И. (2006), *Менеджмент спортивной организации*, Физкультура и спорт, Москва.
18. Передерій, А., Пітин, М., Мельник, М. (2015), "Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України", *Фізична активність, здоров'я і спорт*, № 4(22), С. 59-66.
19. Міністерство освіти і науки України (2006), Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06>.
20. Рапопорт, Л.А. (2002), *Педагогическое управление развитием студенческого спорта в университетах России: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук.: спец. 13.00.04 "Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры"*, УГТУ–УПИ, Екатеринбург, 47 с.
21. Родин, А.В., Губа, Д.В. (2009), "Теоретическое и учебно-методическое обеспечение системы подготовки студентов в спортивном клубе", *Советский спорт*, Москва.
22. Славко, А.Л. (2012), *Социокультурный потенциал физкультурно-спортивной деятельности студенческой молодежи и условия его эффективного использования: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. соц. наук: спец. 22.00.06 "Социология культуры"*, ТГУ им. Г.Р. Державина, Тамбов, 25 с.
23. Степанюк, С.І., Вацеба, О.М. (2003), *Студентський спортивний рух: історія та сучасність*, Українські технології, Львів.
24. Сутула, В., Шутеев, В., Луценко, Л., Колісниченко, А., Ісправнікова, В., Дейнеко, А., Бодренкова, І. (2017), "Особливості впливу занять спортом на особистість студентів", *Слобожанський науково-спортивний вісник*, № 1(57), С. 100-105, doi: 10.15391/sns.v.2017-1.017.
25. The Free Dictionary (2016), "Club", режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/club>.
26. Klein Lawrence, E. (1996), "Coffeehouse Civility, 1660–1714: An Aspect of Post-Courtly Culture in England", *The Huntington Library Quarterly*, Vol. 59, No. 1, pp. 30-51.
27. Lewis, G. (1970), "The Beginning of Organized Collegiate Sport", *American Quarterly*, Vol. 22, No. 2, Part 1, pp. 222-229.
28. Nauright, J. & Parrish, Ch. (2012), *Sports around the World: History, Culture, and Practice*, ABC-CLIO, Santa Barbara, Denver, Oxford.
29. Tyler Tel (2011), "The History of Collegiate Athletics", режим доступу: <https://tylertew.wordpress.com>.

Стаття надійшла до редакції: 10.06.2017 р.
Опубліковано: 31.08.2017 р.

Аннотация. Алексей Павленко. Клубная форма организации занятий в развитии студенческого спорта. Цель: установить место и значение клубной формы организации занятий в развитии студенческого спорта. **Материал и методы:** анализ и обобщение данных научной литературы и сети Интернет с использованием совокупности методов исторического познания. **Результаты:** предпосылки возникновения и развития студенческого спорта имеют определенную последовательность событий: объединение людей, возникновение клубов, создание спортивных клубов, формирование университетских спортивных клубов, проведение соревнований между клубами учебных заведений страны, объединение клубов в национальные спортивные университетские ассоциации, проведение международных встреч между командами спортивных университетских клубов, возникновение международных спортивных ассоциаций студентов, проведение комплексных международных соревнований. **Выводы:** внедрение клубной формы организации занятий спортом молодежи сделало студенческий спорт глобальным социальным явлением. Актуальным является распространение деятельности спортивного клуба высшего учебного заведения за пределами студенческого спорта.

Ключевые слова: студенческий спорт, организация занятий, клубная форма.

Abstract. Oleksii Pavlenko. Club form of organizing classes in the development of student sport. Purpose: to establish

the place and importance of the club form of organizing classes in the development of student sports. **Material & Methods:** analysis and generalization of scientific literature and the Internet using a combination of methods of historical knowledge. **Result:** prerequisites for the emergence and development of student sport are revealed and have a certain sequence of events: association of people, the emergence of clubs, the creation of sports clubs, the formation of student sports clubs, the competition between educational institutions of the country clubs, association clubs in the national university sports associations, holding international meetings between the teams of sports students clubs, the emergence of international sports associations of students, holding complex international competitions. **Conclusion:** the introduction of the club form of organization of sports activities of youth has made student sport a global social phenomenon. It becomes relevant dissemination activities of the higher educational institutions sports club outside the student sports.

Keywords: student sport, organization of classes, club form.

References

1. Voynarovsky, A.M. (2012), "Historical analysis of the development of student sport in higher educational institutions of Ukraine", *Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, No. 2, pp. 7-10. (in Ukr.)
2. Grigoriev, V.I., Taimazov, A.V. & Shubin, Y.K. (2013), "Management of the system of student sports in the new conditions", *Uchenyye zapiski Universiteta imeni P.F. Lesgafta*, No. 3 (97), pp. 47-52. (in Russ.)
3. Domashenko, A.V. (2003), *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady systemy fizychnoho vykhovannia studentskoi molodi Ukrainy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z fizychn. vykhov. i sportu: spets. 24.00.02 "Fizychna kultura, fizychnye vykhovannia riznykh hrup naselennia"* [Organizational and pedagogical foundations of the system of physical education of youth student of Ukraine: PhD thesis abstract], Lviv state pedagogical university, Lviv, 20 p. (in Ukr.)
4. Zaichenko, L.I. (2015), *Sportyvnyi klub v systemi hospodarsko-pravovykh vidnosyn: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.04 "Hospodarske pravo, hospodarsko-protseusualne pravo"* [Sports club in the system of economic-legal relations: PhD thesis abstract], NUU of Yaroslav Mudrii, Kharkov, 20 p. (in Ukr.)
5. Zolochovsky, V.V. (2009), *Teoriia i praktyka orhanizatsii fizkulturno-masovoi roboty iz studentskoiu moloddu u vitchyzniani pedahohitsi (kinets KhKh – persha polovyna KhKh st.): dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 "Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky"* [Theory and practice of organization of physical culture and mass work with student youth in the national pedagogy (the end of the nineteenth and first half of the twentieth century): doct. of sci. diss.], KhNPU of G. Skovoroda, Kharkiv, 206 p. (in Ukr.)
6. Kozina, Z.L. Vitsko, A.N., Vorob'eva, V.A. & Yaranchuk, I.V. (2008), "Basketball as a factor of harmonious combination of mental and physical development of students", *Pedahohyka, psykhohyia y medyko-byolohycheskye problemy fizycheskoho vospytania y sporta*, No. 6, pp. 113-116. (in Russ.)
7. Krjukov, S.V. (2007), "Historical and sociological analysis of the emergence and development of sports clubs", *Sovremennyy olimpiyskiy sport i sport dlya vsekh: materialy XI Mezhdunar. nauch. kongr.* [Modern Olympic sports and sports for all: Materials XI international scientific congr.], Ch.3, Minsk, pp. 262-264. (in Russ.)
8. Lubysheva, L.I. & Peshkova, N.V. (2014), "Student sports development analysis: condition and prospects", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 1, pp. 39-41. (in Russ.)
9. Melnyk, M. & Pitin, M. (2015), "Student sports: perspectives of scientific research", *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia*, No. 3, pp. 73-76. (in Ukr.)
10. Mikhalev, V.I. & Rekutina, N.V. (2014), "University sports on the context of Pierre de Coubertin's Olympic ideas", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 1, pp. 34-38. (in Russ.)
11. Michuda, Y.P. (2008), *Funktsionuvannia ta rozvytok sfery fizychnoi kultury i sportu v umovakh rynku: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora nauk z fiz. vykh. i sportu: spets. 24.00.02 "Fizychna kultura, fizychnye vykhovannia riznykh hrup naselennia"* [Functioning and development of the sphere of physical culture and sports in the market conditions: doct. of sci. thesis], NUPESU, Kyiv, 39 p. (in Ukr.)
12. Mudrik, V.I., Leonov, O.Z., Mudrik, I.V., Ilchenko, A.I. & Kozak, E.P. (2010), *Orhanizatsiino-metodychni osnovy fizychnoho vykhovannia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Organizational-methodical bases of physical education of students of higher educational institutions], Pedahohichna dumka, Kyiv. (in Ukr.)
13. Navka, P.I. (2013), *Rehuliuvannia rozvytku fizychnoi kultury i sportu v umovakh rynkovykh transformatsii ekonomiky Ukrainy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.03 "Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom"* [Regulation of development of physical culture and sports in conditions of market transformations in the economy of Ukraine: PhD thesis abstract], National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics of Industry, Donetsk, 20 p. (in Ukr.)
14. Nrapienkov, A.A. (2014), "Student sports in Russia: The practice of organization of the first circles", *Uchenyye zapiski universiteta im. P.F. Lesgafta*, No. 6 (112), pp. 129-134. (in Russ.)
15. Pavlenko, O. (2016), "The multidimensional development of student sport movement", *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 3, pp. 21-25. (in Ukr.)
16. Pasmurov, A.G. (2011), *Istoriko-kulturnoye znachenije naslediya universiad studencheskogo sporta: avtor. dis. na soisk. uchenoy stepeni kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 "Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. sportivnoy trenirovki. ozdorovitelnoy i adaptivnoy fizicheskoy kultury"* [Historical and cultural significance of the heritage of student sports universities: PhD thesis abstract], PGAFKSiT, Naberezhnye Chelny, 23 p. (in Russ.)
17. Pereverzin, I.I. (2006), *Menedzhment sportivnoy organizatsii* [Management of sports organization], Physical education and sport, Moscow. (in Russ.)
18. Perederij, A., Pitin, M. & Melnyk, M. (2015), "Sport club as the basic section of student sport of Ukraine", *Fizychna aktyvnist, zdorovia i sport*, No. 4(22), pp. 59-66. (in Ukr.)
19. Ministry of Education and Science of Ukraine (2006), "On approval of the regulations on the organization of physical education and mass sports at higher educational institutions", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06>. (in Ukr.)
20. Rapoport, L.A. (2002), *Pedagogicheskoye upravleniye razvitiem studencheskogo sporta v universitetakh Rossii: avtoref. dis. na soiskaniye uchenoy stepeni d-raped. nauk.: spets. 13.00.04 "Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. sportivnoy trenirovki. ozdorovitelnoy i adaptivnoy fizicheskoy kultury"* [Pedagogical management of the development of student sports at Russian universities: doct. of sci. thesis], USTU-UIP, Yekaterinburg, 47 p. (in Russ.)
21. Rodin, A.V. & Guba, D.V. (2009), *Teoreticheskoye i uchebno-metodicheskoye obespecheniye sistemy podgotovki studentov v sportivnom klube* [Theoretical and educational-methodical support of the system of preparation of students in the sports club], Soviet sport, Moscow. (in Russ.)
22. Slavko, A.L. (2012), *Sotsiokulturnyy potentsial fizkulturno-sportivnoy deyatel'nosti studencheskoy molodezhi i usloviya ego effektivnogo ispolzovaniya: avtoref. dis. na soiskaniye uchenoy stepeni kand. sots. nauk: spets. 22.00.06 "Sotsiologiya kultury"* [Socio-cultural potential of physical culture and sports activity of youth student and conditions for its effective use: PhD thesis abstract], TSU of G.R. Derzhavin, Tambov, 25 p. (in Russ.)
23. Stepaniuk, S.I. & Vaseca, O.M. (2003), *Studentskiy sportyvnyi rukh: istoriia ta suchasnist* [Student Sports Movement: History and Modernity], Ukrainski tekhnolohii, Lviv. (in Ukr.)
24. Sutula, V., Shuteev, V., Lutsenko, L., Kolisnychenko, A., Ichatrynikova, V., Deyneko, A. & Bodrenkova, I. (2017), "Peculiarities of the

influence of sports on the personality of students", *Slobozans'kij naukovo-sportivnij visnik*, No. 1, pp. 100-105, doi: 10.15391/sns.v.2017-1.017. (in Ukr.)

25. The Free Dictionary (2016), "Club", available at: <http://www.thefreedictionary.com/club>.

26. Klein Lawrence, E. (1996), "Coffeehouse Civility, 1660–1714: An Aspect of Post-Courtly Culture in England", *The Huntington Library Quarterly*, Vol. 59, No. 1, pp. 30-51.

27. Lewis, G. (1970), "The Beginning of Organized Collegiate Sport", *American Quarterly*, Vol. 22, No. 2, Part 1, pp. 222-229.

28. Nauright, J. & Parrish, Ch. (2012), *Sports around the World: History, Culture, and Practice*, ABC-CLIO, Santa Barbara, Denver, Oxford.

29. Tyler Tel (2011), "The History of Collegiate Athletics", available at: <https://tylertew.wordpress.com>.

Received: 10.06.2017.

Published: 31.08.2017.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Павленко Олексій Юрійович: аспірант, Національний університет фізичного виховання і спорту України: вул. Фізкультури, 1, Київ, 03680, Україна.

Павленко Алексей Юрьевич: аспирант, Национальный университет физического воспитания и спорта Украины: ул. Физкультуры, 1, Киев, 03680, Украина.

Oleksii Pavlenko: National University of Physical Education and Sport of Ukraine: Physkul'tury str. 1, Kyiv, 03680, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-4743-583X

E-mail: pavlenko.oleksii@gmail.com